

הגדה של פסח

והשיב

ההגדה שתעניק לכם את החוויה של ליל הסדר

הרב יצחק לובנשטיין
קרית ספר
אייר תשפ"ג
מהדורה שניה

הביטו וראו בחג הגאולה! לא כהן מברך על היין, לא כהן עורך את ה"סדר" ולא בוצע את המצות, אין צורך בכהן. הלב הנכסף לגאולה ודורש את ה' גואלו, אינו נזקק לכהן. העם הזה כולו כהנים, כל בית הוא היכל, כל שולחן הוא מזבח, כל אבי משפחה הוא כהן גדול וכל יוצאי חלציו הנם מועמדים לכהונה זאת, זהו עם גאולי ה'. בתום סעודת לחם העוני והמרורים מרימים הכל את כוסותיהם ומברכים פעם נוספת על החרות והגאולה. ומי יתן והיו כל באי העולם מסביב מטיבים להבין את הברכה ועונים אחריה אמן.

(רבינו שמשון רפאל הירש במעגלי שנה ח"ג ע' נא)

הקדמה

לכל ההורים הנפלאים הקוראים חוברת זו, ברצוני להביע הסתייגות. ישנם שני סוגי בתים שונים בפסח; יש את הבתים של ה'מושלמים' שבהם נראה כביכול שהכל וכולם הולכים בתלם, שמחים, בטוחים, מרוצים ומשגשגים, להם אינני דוחף לאמץ את הרעיונות המפורטים בחוברת זה לשלחן הסדר שלהם.

אולם ישנם בתים אחרים שבהם יש לפחות אחד מבני הבית שנראה שמתמודד עם הזהות שלו; בקשר שלו עם עצמו, עם הקב"ה, עם התורה ומצוות ועם החיים בכלל. לפעמים אפשר להחמיץ את הזעקה הפנימית השקטה - לפעמים אכן שקטה, ולפעמים הרועמת - של אותן הנשמות הנאבקות.

הילדים האלה מחכים נואשות לקריאה השמימית המופנית אליהם ואומרת "אולי אתה חושב שאתה נמצא אי שם בשאול תחתית, אבל גם אני שם, אני איתך, אני אוהב אותך, אני אמישך לשאת אותך, אני מאמין בך, אני רוצה אותך, אני מבין את הכאב שלך, רק תחזיק מעמד שם, החושך ייגמר בקרוב, ואתה תאיר את העולם יותר מכל ה'מושלמים' בחוץ - נאום: הקב"ה. [נ.ב: ואל תשכח, אני גדול הרבה יותר מכל מה שאי פעם יכולת לעשות נגד רצוני, לעולם אל תתייאש]". זהו הרעיון העובר כחוט המשולש בחוברת זו.

הרבה מהרעיונות הנמצאים ב'הגדת-והשיב' נמצאים ומבוארים בארוכה בספר 'תינוק שנשבר', והמתמודד עם מתמודד בבית כדאי להשיג את הספר ותמצאו נחת בס"ד.

[הגדת-והשיב נכתב בלשון זכר אבל רק להקל על הכותב ועל הקורא ולא למעט ח"ו את הנערות המתמודדות].

הגדה של פסח – והשיב

הורים יקרים: ליל הסדר הוא הזדמנות שבה ניתן להעביר את המסר הזה באמצעות ההגדה. בואו נעבור יחד על כמה חלקים עיקריים של ההגדה ונעניק את אותה ההשראה לדור שלנו עם יופי פנימי גדול כל כך, אולם כעת עובר את ייסורי הלידה האחרונים של הגאולה. בואו נהיה הקול הזה, ונעשה את השינוי הזה, בואו נעניק לכל אדם ואדם שזכה להשתתף בליל הסדר את התקווה הדרושה לו כדי להצליח ולשרוד.

קדש:

המסר של קדש הוא: "אשר בחר בנו מכל עם ... כי בנו בחרת" - אנחנו העם הנבחר. אין שום תנאים בדבר. כל אחד ואחד נבחר באופן אישי על ידי הקב"ה. הקב"ה אומר 'אני רוצה אותך'!

כרפס:

משהו כאן לא הגיוני: כל העניין של כרפס הוא לעורר שאלה שגם לא תהיה עליה תשובה - "כדי שישאלו התינוקות". ילדים יקרים, יש כל כך הרבה שאלות וקושיות בחיים, ושאלות טובות, כאלה שבהחלט מגיעות לנו תשובות עליהן, אבל הקב"ה גבוה יותר ולמעלה מיכולת ההבנה שלנו. עוד יבוא היום והכל יהיה ברור, אבל בינתיים אנחנו לא יכולים להבין את כל מה שקורה. אם אתה מתמודד עם שאלות קשות, זה בסדר. בספר התהלים דוד המלך שואל אינספור שאלות, ולא מקבל אפילו תשובה אחת. זה בסדר שיש שאלות קשות. עם זאת, עלינו לזכור שזה חלק מליל ה"סדר" - יש מנצח על כל התזמורת הזו - הקב"ה, אשר בהבנתו הכל מובן, מתוכנן ומסודר. זה יכול לנחם אותנו. גם הבלגן הכי גדול שאנחנו חווים הוא חלק מהסדר. להקב"ה יש את כל התשובות לכל שאלות הקשות, אנחנו רק מוכרחים להחזיק חזק ולסמוך עליו.

יחץ:

ההגדה ומסריה מתייחסים למצה 'שבורה'. מצה 'שלימה' לא תבין את עומקה של ההגדה. אם אתה מרגיש שבור, אתה במקום הנכון. בשלב הזה של ההגדה, הכל נראה לנו שבור ומרוסק. תחזיקו מעמד. עד שה'סדר' יסתיים נתמלא בתקווה וציפייה לעתיד מזהיר יותר.

מגיד:

העניין המרכזי כאן הוא לדבר, להביע. תהיה לנו הזדמנות לבטאות את הכאב שלנו, את הקשיים שלנו, את תקוותנו, ובסופו של דבר את התקווה לגאולה שלנו.

הא להמא עניא:

'מגיד' מתחיל באזכור של 'לחם עוני' לחם של אנשים מיוסרים וכאובים.

כולנו יודעים שהנערים המתמודדים הם הילדים הכי אדיבים, רכים ורגישים, הם הראשונים שרוצים לעזור לאדם אחר שקשה לו. רבים מהם התחייבו לעצמם שכשהם יהפכו למבוגרים בריאים ומבוססים הם יעשו כל שביכולתם כדי למנוע מילדים אחרים להיפגע.

כאן בהגדה הדבר הראשון שאנו אומרים, הוא "אם אתה זקוק לעזרה, אם חסר לך משהו, אם אתה מיוסר וכאוב, בבקשה הצטרף אלינו כי אנחנו מכירים באופן הכי אישי ואינטימי את הכאב והייסורים שלך, אנחנו לא מוכנים בשום אופן לאפשר לך להמשיך לסבול לבד".

יחד אנו מקווים ש"בשנה הבאה" נהיה משוחררים מכל הכאב הזה.

הגדה של פסח – והשיב

מה נשתנה:

כפי שכבר הזכרנו, הלילה הזה הוא לילה של שאלות וקושיות, שום דבר איננו הגיוני, הכול מלא בשאלות, קושיות וחוסר הבנה.

עבדים היינו:

התחלנו כעבדים, סבלנו כעבדים, היינו בנקודת השפל פיזית, רגשית ורוחנית, אבל בזכות זה שלא ויתרנו על תקווה לישועה, בסופו של דבר זכינו לגאולה, והפכנו לעם הנבחר.

לא היינו צריכים להיות צדיקים כדי לזכות לצאת ממצרים, כל מה שהיה דרוש מאיתנו היה תקווה, ולהיות מוכנים לזרום עם התהליך של היציאה ממצרים.

מעשה:

החכמים שהוזכרו, היו צריכים להתחבא ולהסתתר מחשש שייתפסו מקיימים מצוות, למרות זאת הם החזיקו חזק באמונה ובתקווה שהחושך יסתיים במהרה.

ברוך המקום:

הקב"ה מכונה 'מקום', הוא מקומו של עולם, והוא נושא את כל היקום.

לקב"ה יש מקום בשבילך, לא משנה מי אתה ואיך אתה מתנהג, לא משנה מה עברת. כאשר ה' נתן לנו את התורה, הוא נתן אותה לכל יהודי, ללא כל קשר למעשיו, הנהגתו או רמתו הרוחנית.

ארבעת הבנים:

שים לב: גם אם אתה מניח - כנראה בטעות - שאתה שייך לאותו 'בן' הפחות אטרקטיבי, עדיין אתה אחד מהבנים. אתה בן יקר של הקב"ה, הקב"ה

הגדה של פסח – והשיב

הוא אבא שלעולם ובשום מצב לא מתכחש לילד שלו.

שים לב שהבנים אינם מסודרים עם מספרים - בן ראשון, שני, שלישי או רביעי. כל אחד הוא 'אחד', כל ילד אהוב ומיוחד אצל הקדוש ברוך הוא. כל אחד מהילדים הוא חלק בלתי נפרד מליל הסדר שלנו, כל אחד מהילדים הוא חלק מהגאולה של עם ישראל שהחלה לפני 3335 שנה, ותסתיים בקרוב בעזרת השם.

אפילו אם אתה מרגיש רשע ומנותק, זו רק התפיסה שלך - 'הוציא את עצמו מן הכלל', 'הקב"ה לא מוציא אף ילד מן הכלל. גם אם אתה "כופר בעיקר", בעיקרי היהדות, עדיין אנחנו מבינים שאתה בסך הכל מדבר ומביע כאב וסבל ורק את זה נראה. הדרך שלנו 'להשתיק' אותך תהיה על ידי זה שאנחנו לא נתייחס לדיבורים שלך אלא לצעקה הפנימית ולכאב העמוק שלך שהם הרבה יותר חזקים מהדברים שאתה אומר. נראה את מי שאתה באמת, ילד מדהים של הקב"ה שעובר תקופה כל כך קשה, נרגיש כמה היינו רוצים שתרגיש טוב עם עצמך, כמה היינו רוצים שתהיה לך תקווה לגבי העתיד שלך, וגם נוכיח לך שאתה לא רשע - שכן הרשעים כלל לא יצאו ממצרים, ואתה יושב איתנו כאן בליל הסדר, אתה חלק מהגאולה, וודאי שמגיע לך עתיד טוב ומזהיר (פרי צדיק פסח ח).

אם אתה מרגיש שאין לך מה לומר - אינו יודע לשאול - אל תדאג, אנחנו נדבר עבורך. אנו מבינים אותך ואת המגבלות הזמניות שלך. פשוט תחזיק מעמד. חוסר היכולת שלך לשאול שאלות מהגיע ממקום של חיבור פנימי שהוא עדיין רק בתת מודע, ובהמשך ההגדה נבסס את ה'תקווה' שלנו - "עשה ה' לי", "לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" - מתוך שיחת הלב איתך. ה' הבטיח את הגאולה, בשיחתו עם אלו שלא יודעים לשאול.

הגדה של פסח – והשיב

כופר בעיקר

עיקר העיקרים שאדם מאמין בעצמו, ובזה שהעולם [ובוראו כביכול] צריכים אותו, ויש לו מקום מיוחד בעולם עם תפקיד שרק הוא יכול לקיים.

הרשע שלא מאמין שעבודתו צורך גבוה, ואף אחד לא יכול למלאות את מקומו, וכל מציאותו וחיותו חשובים ביותר, וגם כל פעולותיו במחשבה דיבור ומעשה.

מתחילה

אם אתה חושב שאתה לא ראוי להיגאל מהסבל שלך, בגלל שאינך מחובר לרוחניות כלל, בוא נלמד קצת היסטוריה. אברהם אבינו בא ממשפחה שעסקה בעבודת אלילים, ולא רק זה, אברהם אבינו עצמו עסק בעבודת אלילים מ"ח שנים (רמב"ם). כך הייתה נראית תחילת הדרך של העם שלנו. הסביבה ומצב חייו של אברהם אבינו הם שהביאו אותו לאן שהגיע.

מה שייוחד את אברהם אבינו, היה זה שהוא חיפש את האמת. הוא שילם ביוקר על הבחירה שלו, והיא כמעט עלתה לו בחייו, אבל הוא נשאר חזק. רק לאחר עשורים רבים הבחירה הזו הובילה לכך שהוא הפך לצור מחצבתם של כלל ישראל.

למרות ההתחלה השפלה והנוראה הזו של עבודת אלילים, ה' בחר בנו ורוצה שנתקרב אליו. הוא בחר בנו כעם שלו, ולימד אותנו שגם כשאנחנו עוברים סבל וכאב בלתי נתפסים וגם כשאנחנו בשפל המצב, אסור לנו לאבד את התקווה, בסופו של דבר הקב"ה יעלה אותנו באופן אישי בחזרה מעומק התהומות, וייקח אותנו למקום שבו הוא באמת רוצה שנהיה.

זו ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו: תהיו סבלניים - ואני אפדה אתכם, ואביא אתכם למצב שבו יתברר שהכל היה שווה!!

הגדה של פסח – והשיב

והיא שעמדה:

המסר הזה מהדהד בנו לאורך הדורות בכל הטראומות שעברנו כעם, כמו גם באופן אישי. תמיד יהיו פושעים שינסו לשלול מאיתנו את הטעם בחיים, אבל בסופו של דבר הקב"ה יחליץ אותנו מהכל ויביא לנו רפואה שלימה.

ברוך שומר הבטחתו ... יצאו ברכוש גדול:

כלל ישראל בעברם את הים סוף עדיין היום בשפל המדריגה, ואעפ"כ זכו ל'רכוש גדול'. [ודאי שהקב"ה שמר את הבטחתו שאותו זקן - אברהם אבינו - שזרעו יקבלו רכוש גדול, אבל האם לא הספיק ביזת מצרים, והאם העיתוי היה נכון, וכי לא היה יותר מתאים להמתין על לקבלת התורה]. הקב"ה גילה לנו שאם רוצים לקרב את הרחוקים אחד מהדרכים היא להעניק להם רכוש ללא גבול, ואולי עי"ז יתקרבו להקב"ה.

צא ולמד:

המשמעות העמוקה הטמונה בקטעים אלו - קטעים מרכזיים מאוד בהגדה - הוא שדרוש מאיתנו 'לצאת' מן המקום האפל שאנו נמצאים בו.

האמת, שקשה מאוד להיאחז בתקווה, אבל צריך רק לעשות צעד אחד קדימה. לתת לעצמנו את ההזדמנות להתחבר לחלק הפנימי של מה שבאמת קורה איתנו וסביבנו. צא ולמד.

וירד מצרימה:

בראש ובראשונה, נציין שהצמיחה של עם ישראל הייתה דווקא ובעיקר בזמנים ובמקומות בהם ניסו הכי חזק לפגוע בנו. כשהעולם היה נגדנו, מצבנו איכשהו הביא אותנו לגבהים חדשים. לעולם לא נוותר.

וירעו:

למרות האמור לעיל - זה כואב. החיים לפעמים הופכים לבלתי נסבלים.

הגדה של פסח – והשיב

אנשים זוממים לפגוע, פוגעים בנו, וגורמים לנו לטראומות, איך אפשר להמשיך לחיות כך?

ונצעק:

כשהמצב הוא בתחתית שבתחתית, הדבר היחיד שאנחנו יכולים לעשות הוא לצעוק ולזעוק. רק נזכור להפנות את האצבע לעבר מי שאכן אחראי במצב ונותן למצב הזה להתרחש - לקדוש ברוך הוא. לא חס ושלום מתוך זלזול או השפלה, אלא מתוך תחינה. נאמר לה: "אני יודע שהכל ממך, הכל זה אתה, רק אתה מסוגל להעביר אותי כל כך הרבה כאב. אני לא יכול יותר. בבקשה תוציא אותי מהחושך הזה".

ויצאינו:

קשה להאמין, אך בסופו של דבר נזכה לראות את פרי זעקתנו. אנו נרגיש שהשם לוקח אותנו ביד ומוביל אותנו אל הגאולה. לפתע נרגיש את האור המלטף הנעים והחם של אבינו שבשמים שעוטף אותנו ומביא לנו את הישועה שאנו כל כך מייחלים לה. ניסים יתרחשו בחיינו, והכל יתהפך לטובה.

אני ולא מלאך

לה' לא הייתה שום בעיה לשלוח מלאך שימית את הבכורות ויקיים את המכה העשירית, לא היה צורך שהוא יבא לעשות זאת בכבודו ובעצמו. הזוהר מלמד אותנו שדרגת ה-49 של טומאה במצרים דאז הייתה מטמאת אפילו מלאך! שימו לב לעוצמת הדבר, ה' לא היה יכול לצפות אפילו ממלאך להיכנס לדרגה ה-49 של הטומאה מבלי לסכן את המלאך שיסטה מהדרך!

האור החיים הקדוש מוסיף שבדור שלנו - הדור האחרון לפני ביאת המשיח - העולם ירד לדרגה ה-50 של הטומאה.

הורים יקרים: כל כך הרבה מאיתנו מתמודדים עם ילדים שמתקשים

הגדה של פסח – והשיב

להתחבר לערכים שלנו, אבל בא נבין, אנחנו מצפים מילדים שישרדו מבחינה רוחנית בדור שאפילו מלאכים לא היו מצליחים. זה לא מצדיק מרידה, אבל חשוב שנבין את האתגרים האדירים שבני הנוער שלנו עומדים מולם.

להשם יש אסטרטגיה מתוכננת עם ועבור הילדים המתמודדים הללו. הבה ונניח להם, וננסה לא להיות עם יד על ההדק. דברים גדולים קורים. נקבל עצות מהאנשים הנכונים כיצד להתמודד איתם!

ואתם, הנוער המתמודד, הקב"ה מבין את הקושי והמאבקים שלכם והוא מעריך מאוד כל דבר קטן שאתם עושים. בסופו של דבר כולכם תצאו מהמצב הזה ומהסבל והכאב, מחוזקים יותר ותאירו את העולם.

מכות:

לא רק שה' יגאל אותנו, הוא עוד יראה לנו איך הבחין בכל פיסת כאב שעברנו. למרות שה' אפשר לזה לקרות - מסיבות שאיננו יכולים להבין עדיין - הוא לא יאפשר לפושעים ולתוקפים להתחמק מעונשם. המסע שלנו, הכאב שלנו, וה'עונש' שיקבלו הפוגעים, יגלו בסופו של דבר את מידת הדין והצדק של הקב"ה.

דיינו:

כעת, כאשר אנו בדרך לרפואה ולגאולה, זה הזמן להעריך כל שינוי חיובי בחיינו. כל חיוך של חבר קרוב או בן משפחה, כל פעם שמיישהו זוכר להתקשר אלינו להגיד שלום, כל הצעת עבודה, כל מטפל אכפתי וטוב, ועוד. אם נתחיל לחפש את אותם החסדים שנשלחו לנו משמים, המרחיקים אותנו מהגלות האישית שלנו, פתאום נשים לב לכל כך הרבה טוב שיש בחיינו.

בואו נודה על כל אחד ואחד מהם. ברור שבסוף המסע המאתגר והקשה הזה שאנחנו עוברים, מצבינו הרוחני ישתפר ונהיה בריאים יותר, ואז בסוף

הגדה של פסח – והשיב

הקב"ה יכפר ויסלח לנו על כל מה שעברנו מתוך אונס, ובעקבות הטראומות שחווינו.

פסח:

בזמן שה' העניש את הרשעים, הוא דילג על בתי היהודים. מדוע לדלג על הבתים? כנראה שאלמלא דילג עליהם, גם הם היו נפגעים ממכת בכורות.

ואכן, המצב הרוחני של כלל ישראל עדיין היה רחוק מלהיות כראוי, ובכל זאת ה' מכריז "אני בוחר בכם רק בגלל מי שאתם, אתם שלי לנצח". ואכן אנחנו מוצאים שעם ישראל הודו לה' גם על הבנים שלא יתנהגו כראוי (רש"י פרשת בא יב כז, פרי צדיק פסח ח).

מצה:

התחלנו את הערב בכך שהמצה 'שבורה וחצויה' אבל עכשיו לשבירה יש 'משמעות' ו'מטרה' והמצה נהפך מסמל השבירה לסמל הגאולה שלנו.

מרור:

כעת, כשיש משמעות ומטרה לגלות, אנו יכולים להודות להקב"ה תוך כדי המרור על המרור [סמל קושי הגלות המר].

זה לא אומר שיש לנו את כל התשובות, החיים נראים לפעמים כקטסטרופה אחת גדולה, אבל עכשיו אנו יודעים שהכל משתלב באיזה סדר מופלא ושמימי, שבסופו של דבר ינצח ולא ישאיר אף אחד מאחור.

בכל דור:

בשלב זה נוכל להתחיל לראות את האור בקצה המנהרה, ולדמיין את עצמנו חווים גאולה אישית וכללית.

הגדה של פסח – והשיב

לפיכך:

כעת, לאחר שהגענו למסע כה עמוק, כל מה שאנו יכולים לומר הוא "תודה לך ה'". תודה על המסע שלי, תודה שנשארת לצידי בזמן שעברתי אותו ותודה שלא עזבת אותי מעולם.

הלל חלק ראשון:

עם זה נוכל להתחיל לשיר בשמחה להשם שבחר בנו להיות כפופים לו ולתוכניותיו.

תודה לך ה' שהוצאת אותנו ממצרים. ממצרים הלאומי וממצרים הפרטי.

אשר גאלנו:

בכל פעם שאנו אומרים 'תודה לך ה'', עלינו תמיד להוסיף "בבקשה ה'" [אחרת זה יישמע כמו, "תודה, ואני לא צריך אותך יותר"].

אנו מבקשים מהקב"ה להמשיך לתת לנו סיבות לשמוח.

מצה

עכשיו כשאנחנו מרגישים בשיא; מרגישים מוכנים לחבק ולהפנים את המקום המדהים אליו הגענו.

הדרך הטובה ביותר לעכל את הכל, היא על ידי אכילת המצה הקדושה רצופת אמונה, שיכולה לשאת אותנו לכל השנה הקרובה.

תתן למצה להשפיע עליך! זה יקרה! גם אם אתה לא מרגיש את השפעתה מיד; כמו בכל תרופה, תן לה הזדמנות, הריפוי יקרה. [אל תשכח שהריפוי מתחיל במנה הראשונה, אבל ההמשך של שבעת הימים בוודאי יתרום

לחיזוק נוסף של הקשרים שלנו להקב"ה ולמסע החיים שלנו]. שב רגוע
[בהסיבה כמו מלך] ותחוש את החוויה.

שולחן עורך

ועכשיו מגיעה הארוחה המפוארת, המתאימה למלכים, שאכן הפכנו להיות. לא סתם קשורים למשפחת המלוכה, יש לנו מערכת יחסים נצחית בלתי ניתנת לניתוק עם מלך מלכי המלכים! אנחנו חשובים לבורא העולם כולו! זה דבר שיש לחגוג אותו.

אנחנו באמצע הלל! זו לא סתם סעודה, זו סעודת חג שבה אנו שורים באור הנצחי של הקדוש ברוך הוא, עונג גשמי ורוחני מתמזגים כאן יחד.

צפון [אפיקומן]

כדי שטעמה של המצה עם כל תכונותיה הנסתרות יישאר בפינו, נסיים את סעודת-הלל המפוארת, עם כזית אחרונה של מצה. נוקיר את הטעם והמרקם שלה, זה יהיה לנו לעזר בשנה הקרובה.

הלל [חלק שני]

כוס של אליהו

יש כוס חמישית, שמתאימה אולי לילד החמישי, זה שלא הגיע לסדר. הילד המנותק מדרכנו.

הורים יקרים; אני רוצה לחלוק מסר עמוק בשם אליהו הנביא. יום אחד לפני ביאת המשיח, אליהו הנביא אמור להגיע ויש לו תפקיד, שבלעדיה לא יכול המשיח להופיע. כל אחד ואחת מהילדים יחזרו לדרכה המתוקה של

הגדה של פסח – והשיב

התורה והמצוות. לפני כן משיח לא יוכל להגיע.

הורים קדושים! אליהו הנביא לא יצא לרחובות העיר ויעשה ניסים שיגרמו לכולם לשוב, לא, הוא יפגש איתנו ההורים ויבקש ויתחנן - "השיבו את הילדים הביתה" לא רק פיזית אלא גם רוחנית. זוהי השליחות שלנו ההורים לאמץ כל אחד ואחת מהילדים ללא תנאים.

מה שאנו ההורים יכולים לעשות עבור ילדינו אפילו אליהו הנביא לא יוכל לעשות.

הלל

אנו ממשיכים כעת את הלל, אך לא רק כ'תודה' על שהביאנו עד הלום, אלא כאמצעי שיוביל אותנו - דרך התקווה - אל הסוף של כל הצער והצרות, עם ביאת המשיח (ירושלמי מגילה ב א').

סוף סוף נוכל להעריך ש'הכל' היה לפי ה'סדר' האלוקי [זה המסר של הלל (מגילה יז א)].

נשמת

'נשמת' הוא ביטוי נוסף ועמוק יותר של הכרת תודה על שנצלנו ממצרים (טור או"ח רפ"א), זה כבר בדרגת 'נשמה' המתעלה על חוויות החיים של ימי החול.

נרצה

זו הצידה לדרך! בשביל הקב"ה הדבר היחיד שהוא רואה בנו זה 'אתם מרצים אותי', 'אתם מקובלים אצלי', 'אתם רצויים אצלי'. מי שאנחנו, זה כל מה שהקב"ה רוצה! העיקר הוא 'מי שאנחנו', ולא כל כך 'מה אנחנו עושים'.

הגדה של פסח – והשיב

כשנבין שכך אנחנו נראים בעיניו של הקב"ה, זה יגרום לנו לרצות לשמח את הקב"ה.

אחרי כזה ערב מרומם נקום למחרת בבוקר - אם הצלחנו להירדם - עם רצון עז לקיים את המצוות בצורה הכי טובה וראויה, וללכת בדרכי התורה ובערכיה, בצורה המיטבית ביותר שנהיה מסוגלים.

אי אפשר לצפות שהרגש הזה יישאר לנצח. החוויה של הלילה הזה היא חוויה שהקב"ה מעניק מתנה לכל יהודי ויהודי, לא משנה היכן, ובאיזה מצב הוא. תוך עשרים וארבע שעות אפשר לצפות שהחוויה הזו תתחיל להתפוגג, אבל נהיה מוכנים ל-49 ימי הכנה לקבלת התורה, אבל הפעם ברמה אחרת לחלוטין - בעזרת ה', אמן כן יהי רצון.

רשימת החיבורים שיצאו לאור בס"ד על דינו

- קיצור הלכות תפלין (תשנ"ט) - בהסכמת הג"ר יהודה אריה הלוי דינר שליט"א.
חוקת תמיד - עמ"ס תמיד (תשס"ה) - בהסכמת ראש הישיבה הג"ר נתן צבי פינקל זצוק"ל, ועוד.
הדרך עלן - מדריך לקניית ארבעת המינים (תשס"ה) - בהסכמת הג"ר שלמה זלמן אולמן והג"ר אשר זעליג וייס שליט"א.
עריכת השולחן - עזר לניהול ליל הסדר (תשס"ו) - כנ"ל.
במצותיו חפץ מאד - מצוות הנוהגות בזמן הזה לאם ולבת [מספר המצוות הקצר] (תשס"ו).
ספר חובת הלבבות המבואר - שער התשובה (תשס"ח) - בהסכמת מו"ר ר' ישראל אליהו ויינטרויב זצוק"ל.
מצות כתיבת ספר תורה (תש"ע).
ברך בניך - על תפלת השל"ה (תש"ע) - בהסכמת הג"ר יהודה ליב וויטלער שליט"א.
ברית יצחק - עיונים בדברי חז"ל בנוגע לליל ברית מיילה (תש"ע).
להחיות רוח ולב - הלכות אלמנה ויתום לא תענון (תשע"א) - בהסכמת הג"ר מאיר קסלר שליט"א.
אני מאמין - י"ג עיקרי האמונה (תשע"ג) - בהסכמת הג"ר ברוך דוב פוברסקי שליט"א.
כבוא השמ"ש - מוסר להתעוררות הלב קודם תקיעת שופר לרש"ש (תשע"ג).
פרשגן אגרתא - על אגרת הרמב"ן (תשע"ד).
ביאור על אגדות הגר"א - מס' מגילה (תשע"ה) - בהסכמת הג"ר דוד כהן שליט"א.
יקרא דחיי ודשכבי (תשע"ו)
בנסוע הארון - על 'ברייך שמייה' (תשע"ז)
חיזוק מהוזה"ק פרשת המרגלים (תשע"ז)
כתבנו לחיים - על דרשת מהר"ח לסליחות - (תשע"ז)
תינוק שנשבר - בדרכי הגישה לנערים מתמודדים - (תשע"ט)
קבלת התורה ואהבת תורה - תנחומה פרשת נח - (תשע"ט)
המגיפה בתורה - (תש"פ)
קצירת האומר - מסכת שבת - (תש"פ)
מאחורי הדף [באנגלית]
ספר חובת הלבבות המבואר - שער הבטחון
ותשר דבורה - על ספר תומד דבורה [עם ספר 'תיקון המידות']
חיים של תורה (תשפ"ג)
הגדה של פסח - והשיב (תשפ"ג)